The Byelorussian Times

ЧАС
Двумоўны беларускі
часапіс у З.Ш.А.

No.7 – Second year **P.O. Box 141, Whitestone, N.Y. 11357** **December 1976**

NOTES ON BYELORUSSIAN GEOGRAPHY

Zina Zahorskaia

The Byelorussian National Republic today is an occupied country, under Moscow's imperial rule, and is officially called the Byelorussian Soviet Socialist Republic (BSSR). On December 30, 1922 Byelorussia was forcibly annexed to the Soviet Union.

Geographical Location of Byelorussia

Byelorussia is situated on the Great European Plain between the Baltic and the Black Seas almost at the center of Europe. Geographically, Soviet Byelorussia is located between 51°16' and 56°10' northern latitude, and between 23°11' and 32°47' eastern longitude.

Byelorussian Territory

According to the Academy of Sciences of the BSSR, the territory of Soviet Byelorussia is 207,600 sq. km. However, according to the Academician Arkadz Smolich, who published a book on Byelorussian geography in 1922, the *total* Byelorussian territory is in excess of 340,000 sq. km.

Byelorussian Boundaries

Byelorussia is bounded on the northwest by the Lithuanian Soviet Socialist Republic, on the north by the Latvian Soviet Socialist Republic, on the east by the Russian Federated Soviet Socialist Republic, on the south by the Ukrainian Soviet Socialist Republic, and on the west by the Polish Peoples Republic.

From north to south Soviet Byelorussia spans a distance of 560 km. and from west to east 650 km.

Byelorussian Population

Official Soviet sources show that the population of the BSSR today is about 9.5 million. However, in 1914, before World War I, the population of the ethnographic Byelorussia was 14 million. What happened to the missing Byelorussian population? Why after 62 years there is such a drastic reduction of the Byelorussian population instead of a natural increase? Andrei Bahrovich in his scholarly work "Byelorussian Population in the Light of the Soviet Census of 1959" (Byelorussian Institute of Arts and Sciences, New York-Munich, 1962) notes that over a 20 year period from 1939 to 1959 there was a net deficit of 6 million persons in the BSSR. The 1970 Soviet census shows that the average annual increase of the Byelorussian population over the 11 year period from 1959 to 1970 was 1.308%. On the basis of even this small percentage increase, there should have been over 31 million Byelorussians in 1976. Furtheremore, the natural increase of the Byelorussian population was closer to 2% over many years, which would raise the final population figure much higher. The official Soviet explanation that 25% of the Byelorussian population was destroyed during the Second World War can account for only a fraction of the missing population.

Byelorussian Terrain

High plateaus and hilly terrain are characteristic of the Byelorussian north, as flat lowlands are of the south. —*continued on page 2*

The Navahradak Plateau

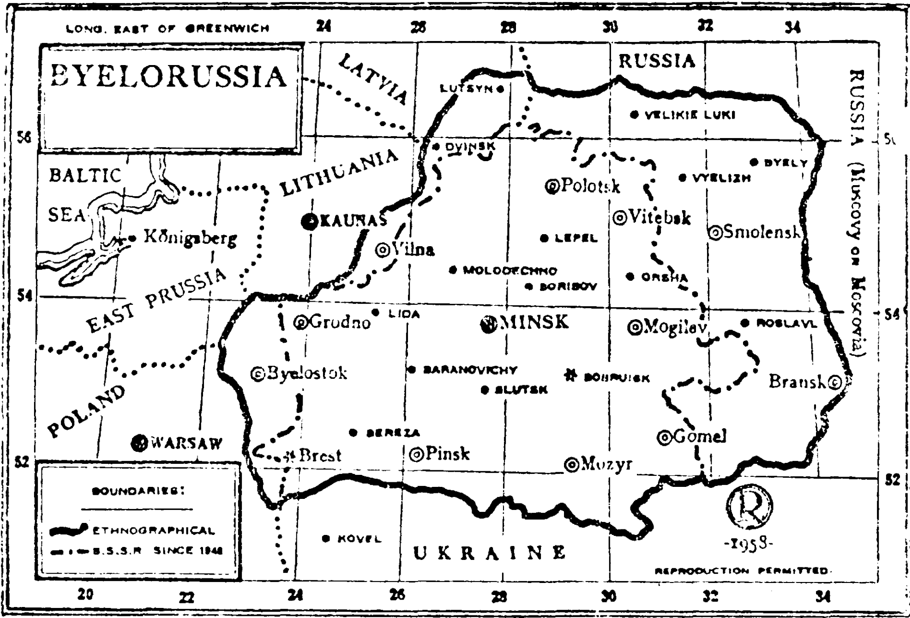

On the 28-th Anniversary of the U.N. Universal Declaration of Human Rights

The Universal Declaration of Human Rights was adopted by the General Assembly of the United Nations on December 10, 1948. Its thirty articles set forth the basic rights and fundamental freedoms to which all men and women everywhere in the world are entitled. The U.N. has thus established a framework of broad principles and general standards relating directly to human rights and freedoms. Unfortunately, the next step of promoting these rights, has been completely neglected by the U.N. Even Byelorussia, one of its own members, which would have benefited greatly if these rights had been realistically implemented by the Byelorussian Soviet Socialist Republic, received no help at all from the United Nations. Instead, the U.N. has tacitly acquiesced to the Russian domination of Byelorussia and to prevailing conditions in Byelorussia, which are diametrically opposite to those set forth in the Declaration. The tragedy of the situation is not only that the U.N. has failed to insure these rights but, more importantly, that it has not even tried to do so and has not attempted to debate in the General Assembly the possibility of implementing these basic rights in Byelorussia and in other member states.

The government of the Byelorussian Soviet Socialist Republic, on orders from its Russian overlords, has breached at least 15 out of the 30 articles of the Universal Declaration of Human Rights. The breached articles are set forth below in italics, followed by a short commentary:

1) No one shall be held in slavery or servitude.

The entire Byelorussian nation today exists in Russian slavery.

2) No one shall be subjected to torture or cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.

Severe punishment at the labor camps in Siberia, or inhuman treatment at the 'psychiatric hospitals' are common for Byelorussian political prisoners or persons who 'slander the state'.

3) No one shall be subjected to arbitrary arrest, detention or exile.

Arbitrary arrest is a very common occurence in Byelorussia.

4) No one shall be subjected to arbitrary interference with his privacy family, home or correspondence.

Wide use of informers restricts freedom even in private circumstances. Correspondence from abroad is routinely opened, read and censored.

5) Everyone has the right of movement and residence within borders of each state.

In Byelorussia a person may change his residence only with the express permission of the police.

6) Everyone has the right to leave any country, including his own, and to return to his country.

Byelorussians are not permitted to leave Soviet Byelorussia, particularly to the West, except under special and rare conditions.

7) Everyone has the right to seek and enjoy in other countries asylum from persecution.

continued on page 3

The Byelorussian Times
ЧАС
Двумоўны беларускі часапіс у З.Ш.А.

P.O. Box 141, Whitestone
New York 11357, U.S.A.
A Byelorussian Newspaper
Published six times a year
Publisher,
Dr. Roger Horoshko
Subscription $5 per year
„ЧАС"
Двумоўная
беларуская газэта
Выходзіць 6 разоў на год
Выдавец,
Др. Р. Гарошка
Падпіска 5 даляраў на год
Pending Second Class
at Flushing, New York 11355

Average demographic trends favorable to the Captive Nations are seen in the USSR

Harvard Russian Research Center of the Harvard University sees strong anti-Russian trends in the USSR, particularly in its Asian republics, but shows little expertise about the situation in Byelorussia.

Edward L. Keenan, the director of the Harvard Russian Research Center which also studies the Soviet Union, published an article entitled 'Soviet Ethnic Groups Flex Their Muscles' in a recent issue of *The New Republic*. The *Los Angeles Times* of Sept. 5, 1976, printed excerpts from the original text. In this article Mr. Keenan analyzes the demographic trends in the Soviet Union and draws some controversial conclusions.

This article is addressed primarily to the American people, who Mr. Keenan notes generally lack an awareness about the problems or even of the very existence of the many nationalities which comprise the USSR. He blames this deficiency on the American schools, a lack of information and on the American tendency to associate the nationalities of the USSR with the American 'ethnics'.

Today ethnic Russians are a minority within the USSR, the multinational state they dominate and, according to the Harvard Research Center, "in almost every republic (of the USSR) – except the Russian republic – the proportion of the 'natives' is rising as a result of the demographic dynamism, the emigration of Russians, and the 'ingathering' of local populations from neighboring republics."

Current information on Soviet statistics is difficult to obtain, but even the 1970 Soviet census, which is biased in favor of the Russians, reveals that even though, at that time the Russians were still a majority comprising 53% of the population of the USSR, the Russian population increased by only 13% since the previous census of 1959, while the Byelorussian by 15% and the Moslem populations increased by about 50%.

Mr. Keenan goes on to say that "the analysis of present demographic trends shows, most significant non-Russian nationalities (most of whose languages are no more like Russian than they are like English) are with each year becoming more attached to and concentrated in their historical homelands, *less* 'russified', and most important, *more numerous*." Unfortunately, in a typical American approach of putting everything under one common denominator, Mr. Keenan has made here a statement which is totally misleading, even meaningless, because it does not correcly represent the situation in the European part of the USSR and particularly in Byelorussia where the denationalization and russification programs are most intense.

Over 40% of the Byelorussian ethnographic territory today is excluded from the boundaries of the Byelorussian Soviet Socialist Republic (BSSR) and partitioned among its neighbors, mainly Russia. Residents of these excluded regions are 'lost' in that they are not reported by the official Soviet sources as being Byelorussians. The excluded areas include Smalensk, the original capital of the BSSR (presently in the Russian republic), Byelorussia's second historical capital of Vilno (presently in the Lithuanian Soviet Socialist Republic), Byelorussian western regions around Bielastok (presently annexed to the Communist Poland), and others.

In Byelorussia russification has been extremely severe. While up to 1928 Byelorussian language was spoken throughout Miensk, the Byelorussian capital, by everybody, including resident Russians, today the situation is reversed and Russian is heard almost exclusively on the streets of Miensk. Byelorussian schools are being phased out – Byelorussian is only used as the language of instruction in an ever decreasing number of elementary schools. Over 80% of all books published in Byelorussia are in Russian, and those that are published in Byelorussian are printed in such small quantities that even many libraries can not be supplied.

Today there is no such thing as a lessening of the russification of Byelorussia. If Byelorussian people are indeed less russified today than before, as Mr. Keenan states in his article, then he fails to offer any proof to support that view. Indeed, all that Mr. Keenan appears to be doing is to reflect the official Soviet policy on this question.

Mr. Keenan, and the Harvard Research Center, attach much importance to the formal existence of the national republics of the USSR and their influence on 'nation building'. Mr. Keenan says: "... they (the national republics) have tended to provide modern apparatus for thinking of matters exclusively in national terms. ... The government has created modern nations, local intelligentsias, provided modern concepts of national categories and historical and cultural life; in general it has brought these nations into the 20th century. And what is more characteristic of the 20th century than that of national independence?"

Here again Mr. Keenan speaks glibly in generalities. Perhaps indeed the Soviet government has created some 'nations' from among the Asiatic peoples of the USSR who before the 20th century had no knowledge of national belonging or of national consciousness. But this has never been the case with Byelorussia which was independent from the 9th century to the Russian occupation of 1795. Later a modern 20th century Byelorussia was re-born in 1918 as the Byelorussian Democratic Republic only to be destroyed by Russia.

From Mr. Keenan's article it appears that neither he nor the Harvard Research Center have any accurate knowledge about Byelorussian history, Byelorussia's existence for centuries as an independent state under her former name of Litva, or the present-day carving of the Byelorussian ethnographic territories. Information on both of these items is heavily censored by the Soviet authorities and is not available from them because it would destroy their plans for building a new Russian empire. The *easily* obtainable Russian and Soviet sources are, to say the least, biased and prejudiced against Byelorussia.

In spite of these deficiencies, which hopefully will be corrected by the Harvard Research Center, it is gratifying to note that they are making an attempt to understand the nationalities of the USSR and are gaining some expertise in an area sadly neglected and under-financed in the U.S. Perhaps the most significant result of Mr. Keenan's work is the revelation that Russians are destined to be an ever decreasing minority in the USSR (in relative terms). The seriousness of this anti-Russian trend has also been raised by Soviet dissidents Andrei Sakharov and Andrei Amalrik who have termed this 'national question' as the second most important problem facing the USSR (surpassed only by the stagnant and mismanaged economy). Alexander Solzhenitsyn has called for the 'return of Russia to the Russians' and the dismemberment of the Soviet Union.

Dr. R. Horoshko

Byelorussian Geography

Dzisna River

continued from page 1

Byelorussia is situated at an average elevation of 160 meters above sea level. The Nioman River Valley near the City of Hrodna (Grodno), at 85 meters, is the lowest point in Byelorussia.

The highest point is the so-called "Bald Mountain" which is at 342 m. The mountain derives its name from the fact that only dwarf vegetation grows on its slopes. A mountain in Navahradak, the "Zamkavaia Hara" is at 323 meters. In the 10th century a fortress was built on this mountain and became the original capital of the Grand Duchy of Litva. During the 18th century the fortress was destroyed by the Swedes, and today only the ruins of one tower remain.

To the north of Miensk is the Maiak (Lighthouse) Mountain which rises to 335 m. above sea level. The name "Lighthouse" is due to a geodesic triangulation marker in the form of a lighthouse which stands on the mountain.

To be continued

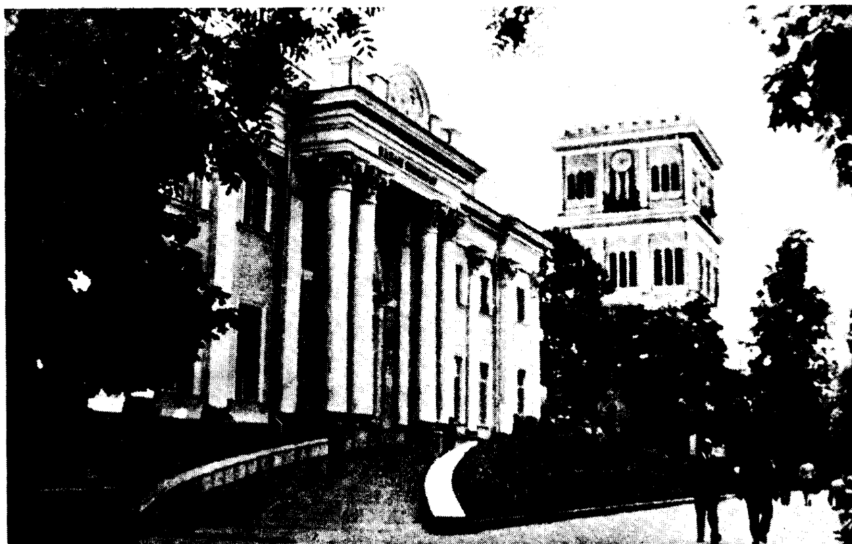

The Rumiancev–Paskievich Palace in Homel

NATIVITY

Priest Gregory Kistner

Christmas, to most people, means last minute shopping for those gifts you forgot to buy earlier, getting the tree, taking the kiddies to see Santa and all the rest of the doings which go toward making a *Christmas* for most.

Christmas, however, means much more than shopping, it means: Christ is born of a Virgin. To fathom this we consider the traditional icon of the Nativity. St. Gregory the Theologian says of the Nativity that it 'is not a festival of creation but a festival of re-creation.' Through the Incarnation the world takes on a different meaning which brings us to our only purpose in life — that of our transfiguration. In this light the entire world is represented, each giving its own praise to the Child. As the common service to Jesus Christ so beautifully sings: 'From the angels Thou chose Gabriel; from mankind, a virgin; from the heavens Thou chose a star; from the earth, the mountain; from the wilderness, a manger; and from the waters, the cleansing Jordan.' (Vespers-Theotokion)

The icon of Nativity depicts the Child lying in His manger in front of a black cave. This black cave represents the world of sin of our own doing. The swaddling clothes, as related to us by St. Luke, can be said to foreshadow His burial shroud. The cave, manger, and the cloth are reminders of God's exceeding love — His utter humility as God to condescend to the flesh of man, to be born in a cold, dark cave and wrapped in common infant clothes.

The most prominent figure in the icon is the Theotokos — the Mother of God. Why? The reason for her position is to emphasize her important role in the Incarnation.

The upper corners depict angels. The angels on the left are adoring and singing to their Creator and the one on the right brings good news to the shepherd. Mankind is represented by that shepherd who is blowing his horn, thus adding human arts to the already singing angels.

Coming from the left, led by the Star, are the wise men bearing their gifts. In the shepherds — who are Jews — the Church sees the beginning of the Jewish church; and in the wise men that of the Gentile church. The wise men, on close observation, range in age from young to old and bespeak different nationalities, thus emphasizing that manifestation is to all regardless of any creed, age, and mental standings. The shepherds and the wise men may also be a symbol of the fact that Redemption and Transfiguration is for all, regardless of their social standing.

In the lower corner, there is a midwife washing the Child, which goes to show that Christ was subject to that which constitutes the natural order. Opposite to the woman is St. Joseph, separated from the rest showing that he was only the protector of the Child and not His father. Joseph is deep in thought, pondering whether it is true that a virgin could and did give birth. He could be said to represent those who till this day wonder if it is just a big tale.

Lastly, in this icon, the Mother of God is gazing into the external world of ours, wondering about the acceptance of her Son. In some icons she is looking at Joseph with compassion trying to comfort and reassure him about what we read in the Holy Scripture which St. Mathew wrote down: 'Behold the virgin shall be with Child, and shall bear a Son, and they shall call Him Emmanuel, which means "God is with us"'. (Mat. 1:23)

(The author of this article, Father Gregory Kistner, is the newly appointed priest to the parish of St. Cyril of Turau Cathedral, Brooklyn, N.Y.).

28-th ANNIVERSARY OF THE U.N. UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS

continued from page 1

Any person seeking, or having found, asylum in the West would be arrested and persecuted upon his return to Byelorussia.

8) Everyone has the right to nationality.

De-nationalization programs in Byelorussia have been in effect for a long time. Moscow is pushing russification and the expansion of her Russian empire.

9) Everyone has the right to own property alone as well as in association with others.

Except for trivial personal items private ownership is not tolerated.

10) No one shall be arbitrarily deprived of his property.

This does not hold in general. Particularly during the establishment of the Soviet regime and the initiation of collective farms in Byelorussia, vast number of people were deprived of their property.

11) Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion.

Religion is persecuted and the expression of views other than the official Soviet line is forcefully resisted.

12) Everyone has the right to freedom of opinion and expression; this right includes freedom to hold opinions without interference and to seek, receive and impart information and ideas through any media and regardless of frontiers.

Expression or publication in any way of opinions other than the official party line are not tolerated in Byelorussia. Offenders are arrested and prosecuted for 'slandering the state'.

13) Everyone has the freedom of peaceful assembly and association.

Only officially sanctioned and controlled meetings, assemblies and associations are permitted.

14) Everyone has the right to take part in the government of his country, directly or through freely chosen representatives.

There are no freely chosen representatives in Byelorussia, and no participation at all by the people in the government.

15) The will of the people shall be the basis of authority of government; this will shall be expressed in periodic genuine elections which shall be by universal and equal suffrage and shall be held by secret vote or by equivalent free voting procedure.

Elections in Byelorussia are a complete farce. Only one slate of preselected 'candidates' is presented to the 'voters' by the Communist party. A person who does not vote for this slate (by either voting 'no' or writing in other names) puts himself in danger of losing his job or being persecuted in other ways.

New Soviet constitution promised

The idea of drafting a new constitution for the Soviet Union was first conceived by Khrushchev in 1959. When Brezhnev assumed power, he also assumed his predecessor's 'chairmanship' of the 'committee for amending the constitution'. In June 1966, Brezhnev spoke of preparing a new constitution which would 'sum up half a century of the Soviet Union.' At that time it meant that the new constitution would be ready in 1972 for the 50th anniversary of the establishment of the Soviet Union. But nothing was heard of the matter for a long time, and it was assumed that the whole matter had been dropped. However, at the 25th Congress of the Communist Party of the USSR, Brezhnev announced that the work of drafting the new constitution was proceeding with the greatest care and with least haste so that every possible issue would be given 'appropriate deliberation'.

So a new constitution apparently will be prepared after all, but nobody yet knows its precise provisions. It can be assumed, however, that the new constitution will try to give a semblance of legality to the direction in which the Soviet system is heading today, and will try to legitimatize the continuing breach of the present constitution. While the existing constitution provides that every Soviet citizen is guaranteed freedom of speech, freedom of the press, freedom of assembly and freedom of street processions and demonstrations, contrary reactionary provisions have already been added to the Soviet law. As it has become evident from various incidents, anyone who insists upon exercising his constitutional rights will be arrested and persecuted.

A question of great concern to the Russians involves the national republics of the USSR, the russification and the movement toward a single 'Soviet nationality' which eventually, they hope, would become totally Russian. For this reason there is a general belief in the West that the boundaries of the national republics will be altered in order to promote russification policies and perhaps to eliminate some of the smaller nationalities altogether. Moscow's slogan for such a russification policy is "man's new historical community" which is used to push Russian chauvinism throughout the USSR. But for many years the non-Russian nations, to preserve their dignity, have waged a many sided struggle against the big-Russian chauvinism of national oppression and assimilation of the non-Russian peoples, as well as against attempts to eliminate the non-Russian republics altogether or to replace them with the so-called economic zones. Clearly, using the pretext of building a "new historical community" in order to change the provisions of the present constitution which explicitly guarantees equality among all nations of the USSR and the right to freely secede from the USSR, will only arouse the people of all nations of the Soviet Union.

However, we must remember that the Kremlin leaders are not really concerned about the new constitution or its provisions since it would have no binding force on them. It may well be that the new constitution's primary purpose will be for external propoganda use, in which case it will succeed as another beautifully sounding but empty 'document' for the people it is supposed to protect.

ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ І ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ ЎСІМ БЕЛАРУСАМ ЖАДАЕ

ФУНДАЦЫЯ ЙМЯ ПЁТРЫ КРЭЧЭЎСКАГА

ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ

і

ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ

супрацоўнікам, падпішчыкам, знаёмым і ўсім беларусам

жадае

РЭДАКЦЫЯ ГАЗЭТЫ „ЧАС"

U.S. policy towards the Voice of America and Radio Liberty programs

Detente may be described as a softening of the U.S. position toward the Russian empire, a condition which more and more recognizes the status quo in Europe and Moscow's domination over Eastern Europe. This is the basis of the U.S. foreign policy toward Moscow as it has been conceived and practiced by the Secretary of State, Dr. Henry Kissinger during the past few years. Concrete examples of this policy are represented by the Helsinki Agreement and the Sonnenfeldt Doctrine which, in effect, assume that Russia should naturally extend its dominion over all Eastern Europe, including nations both within and without the Soviet Union.

Of course this "official" U.S. policy has found its way into the programs of the Voice of America and Radio Liberty. The result has been a stringent censorship of all broadcasts to Eastern Europe in order "not to endanger detente." In practice this has meant that each program, for example a broadcast to Byelorussia by Radio Liberty, may make references to Byelorussia's past and the present, but *no mention may be made of the political future of Byelorussia which deviates from the present status quo,* that is Russian domination over Byelorussia. Discussion of the present situation in Byelorussia must be restrained and be within the "official" norms of the Kissinger-Sonnenfeldt policies. Those of us who want freedom for Byelorussia as well as for all other Captive Nations, find these policies totally unacceptable.

An unofficial, but real, corollary of the policy of detente is the so-called "principle of non-proliferation" of the non-Russian languages in broadcasts to the Soviet empire. One example of this principle is the refusal of the United States Information Agency to permit Byelorussian language broadcasts by the Voice of America in order "not to offend Moscow" and thus endanger detente. Russian language broadcasts, on the other hand, proliferate and are encouraged by the State Department. It makes one wonder if the United States is not abetting the russification of Eastern Europe under the guise of "detente."

Kremlin style ...

For Moscow 'detente' is only another means of aggression against the Free World and against Western Europe in particular. 'Detente' has not resulted in the Soviet Union's withdrawal of a single soldier from Eastern Europe nor has it prevented the continuing Soviet arms build-up. 'Detente' did not prevent the Soviet Union from meddling in the internal affairs of Portugal and Angola. In short, 'detente' has not checked Moscow's expansionist and colonial policies in the world, nor has it been instrumental in tempering the Soviets' ambition for hegemony in Europe.

Earlier Western hopes of using 'detente' to control Russian imperial expansion, such as the Sonnenfeldt Doctrine's attempt to create an 'organic relationship' between Eastern Europe and the Soviet Union, have proved to be illusory. During the Angolan crisis Moscow openly proclaimed to the world that 'detente' does not mean a status quo in the Communist struggle against 'western imperialism' in any corner of the globe – including Africa.

Clearly Moscow has no intentions of abating the tempo of its global strategic offensive as a result of 'detente.' Recent events in Europe and Africa have shown that, and only a deluded optimist can believe that Soviet policy will change in the forseeable future as a result of the 'detente' label.

АНДРЭЙ АМАЛЬРЫК: Дэтант Вядзе да Катастрофы

Савецкі гісторык Андрэй Амальрык, калега Александра Салжэніцына, і крытык расейскага камуністычнага рэжыму, некалькі гадоў прасядзеў у цюрме за свае палітычныя погляды. У ліпені гэтага году яго вывязьлі на Сібір, а нядаўна дэпартавалі з Савецкага Саюзу. Згуртаваньне Англа-Амэрыканскай прэсы ў Парыжы запрасіла Амальрыка на канфэрэнцыю дзе ён зрабіў наступную ацэну Савецкага рэжыму (падана ў скарочаньні):

У адносінах да камуністаў

Расейцы заўсёды паважалі сілу й моцную армію. Таму, як вы хочаце сур'ёзна гаварыць з расейцамі, вы павінны гаварыць станоўча й паказаць сваю сілу. Расейцы вас ненавідзяць і ўважаюць вас за ідыётаў калі вы гаворыце зь імі ветліва й памяркоўна.

Дэтант

Змаганьне за правы чалавека ў Савецкім Саюзе й ёсьць дэтант. Але мы падтрымліваем такі дэтант, які запраўды, могбы палепшыць суадносіны паміж Захадам і Ўсходам.

Дэтант у разуменьні Др. Гэнры Кісынджэра (міністра замежных справаў ЗША) ды які абаснаваны толькі на замацаваньні ўсяго кепскага на Ўсходзе й Захадзе, можа давесьці цэлы сьвет да катастрофы.

Амэрыканска-Савецкая Палітыка

Як я ўжо сказаў, Амэрыканская палітыка да Расеі павінна быць цьвёрдаю. Наша мэта не павінна быць толькі захаваць **status quo** ў Савецкім Саюзе, але дабівацца запраўднае зьмены й палепшаньня сытуацыі ў правідловым кірунку.

Каб гэта сталася, вы павінны вышукваць плыні ў Савецкім Саюзе, якія змагаюцца за лібералізацыю і ім памагаць.

Да таго часу, пакуль Савецкі Саюз будзе „закрытай краінай" дзе 10 чалавек вырашае справы вайны або супакою, Амэрыка ня будзе забясьпечана.

Амэрыканская Дапамога Савецкаму Саюзу

Каб Амэрыка й увесь Захад спынілі ўсе крэдыты й дапамогу Савецкаму Саюзу, там хутка паўстаўбы крызыс, а пасьля гэтага рэформы й лібералізацыя. Пакуль Захад памагае Савецкаму Саюзу, ніякіх рэформаў ня будзе.

Каб супакоіць бедныя краіны, багатыя часта плацілі ім даніну. Гэта звычайна прадаўжалася пакуль бедныя краіны не запыталіся: „Нашто нам даніна? Чаму ня ўзяць усё?"

Таксама з Савецкім Саюзам: Амэрыканскі хлеб ніколі не заменіць сілу духа.

Гуманітарная Частка Гэльсінскага Пагадненьня

Бязумоўна, гэта была-б выйгра для Захаду, але таму што Савецкі Саюз зусім не прытрымліваецца Гэльсінскага Пагадненьня, у запраўднасьці гэта ёсьць выйгра для Савецкага Саюзу.

Лібералізацыя Камунізму

Лібералізацыя й Савецкі урад гэта супярэчныя разуменьні. Савецкі ўрад павінен моцна зьмяніцца пакуль наступіць лібералізацыя.

Новыя Крамлёўскія Лідары

У Савецкім Саюзе ніколі ня можна ўгадаць хто будзе наступным лідарам. Я магу толькі сказаць, што калі падымаецца пытаньне наступніка, то ніколі не гаворыцца пра чалавека вядомага, бо яго „зьядуць".

Незадаваленьне Паміж Сялян і Рабочых

Існуе моцнае незадаваленьне сярод гэтых клясаў, магчыма, мацнейшае чым сярод інтэлігэнцыі. Аднак яны самі ня могуць зфармуляваць сваіх дамаганьняў ды сваіх поглядаў. На вялікі жаль, інтэлігэнцыя не зьвяртае вялікае ўвагі на сялян і рабочых і не прабуе спатыкацца зь імі. Таму сяляне й рабочыя могуць выклікаць толькі лёкальныя рэвалюцыі й пратэсты.

Камуністычны Націск на Рэлігію

Сыстэматычна йдзе наступ на ўсе рэлігіі ўключаючы хрысьціянства. Часам націск павялічваецца, часам зьмяншаецца, але ён заўсёды ёсьць.

Калі Армія Пяройме Уладу ў Маскве

Я думаю што Марксізм можа захавацца, але гэта ўжо быў-бы зрэфармаваны Марксізм. Былі-бы вялікія зьмены й лібералізацыя таталітарнай ідэялёгіі; наймацнейшай ідэяй быў-бы нацыяналізм.

Жыцьцё на Захадзе

Калі я гавару што буду прадаўжаць маё змаганьне, то гэта не значыць, што я й надалей буду змагацца так, як я змагаўся ў Савецкім Саюзе. Я толькі буду сьведчыць аб тым, што робіцца ў Савецкім Саюзе.

Арганізацыя й Дзейнасьць Парафіі ў Клівэлэндзе

Гісторыя нашае парафіі – сёньня ўжо адзін із эпізодаў гісторыі Беларускай Праваслаўнай Царквы й гісторыі сучаснай беларускай эміграцыі. У рэфэраце немажліва ахапіць поўнасьцю ўсіх фактаў жыцьця парафіі за 25 год. Таму я паспробую на аснове свае памяці й дакумэнтаў парафіяльнага архіву, даць толькі агульны кароткі нарыс падзеяў з 25-ці гадовае гісторыі.

Прыгадаем сабе 1-ую Багаслужбу 23 сьнежня 1951 году. Настаяцель а. Яўхім Якіменка, пратадыякан Калістрат Савіцкі, рэгент хору Якуб Кузьміцкі, Стараста царкоўны Мікола Пэнда. Іх ўжо няма. Усе яны памерлі. Ды ня толькі яны, але сярод нас ужо няма й другога настаяцеля Міколы Макарэвіча, рэгента Міколы Куліковіча й каля 20-ці парафіянаў, зь якімі мы развіталіся й правялі іх у іншую парафію вечнасьці.

Зноў-жа, прыгадаем сабе, хто ў першыя гады нашае парафіі запрашаў нас на свой шлюб, сёньня ўжо запрашаюць нас на шлюб сваіх дзяцей, а некаторыя маюць і ўнукаў.

Пачатным крокам да заснаваньня парафіі была візыта Архіепіскапа Васіля ў Кліўлэнд 14-га кастрычніка 1951 г., калі быў пакліканы часовы Царкоўны Камітэт, які й распачаў арганізацыйную дзейнасьць парафіі Гэтак 9-га сьнежня, ў хаце выбранага сябры Камітэта Сп. Яраховіча, склікаецца паседжаньне Камітэту, на якое быў запрошаны і Сп. Каханоўскі, як Старшыня аддзелу БАЗА. На паседжаньні пастаноўлена знайсьці памешканьне для царквы й настаяцеля парафіі. Выканаць першае пытаньне даручана Сымону Яраховічу, а другое, каб Сп. Каханоўскі парадзіўся з Украінскім сьвятаром а. Антонам Бэрыкам і папрасіў ягонай рэкамандацыі й дапамогі. Айцец Антон вельмі прыхільна прыняў і парадзіў зьвярнуцца да „Пільгрым Конгрэгэйшэн Чэрч" і там была нанята вялікая заля, склікана паседжаньне, зроблены сьпісак парафіянаў, сабраны грошы і распачалася праца. Знайшліся сваі адказныя майстры, якія пабудавалі солею, іконастас, ахвярнік, аналоі, а жанчыны пазносілі йконы, упрыгожылі ручнікамі й кветкамі.

Настаяцелям быў прызначаны а. Яўхім Якімэнко, які разам з пратыдыяканам Калістратаам Савіцкім 23-га сьнежня адслужыў абедніцу, а ў наступную нядзелю 30-га сьнежня поўную Літургію. Гэта й быў пачатак рэгулярных Багаслужбаў 25 год таму назад.

7-га травеня 1952 г. з Колюмбус быў атрыманы чартар. Да арганізацыі хору ў значнай меры спрычыніўся кампазытар Куліковіч, які прыехаўшы ў Кліўлэнд у 1953 годзе паставіў хор на прафэсыйным узроўні. Заставалася неразвязаным пытаньне толькі свайго ўласнага царкоўнага будынку. Пытаньне гэтае дыскутавалася на паседжаньнях Рады й Агульных Сходах на працягу 2-х год. І толькі 3-га сакавіка 1957 г. на Агульным Сходзе была выбраная спэцыяльная камісія ў складзе: Юркі Каляды, Аляксандра Лук'янчыка і Андрэя Стрэчаня й даручана ім знайсьці адпаведні аб'ект з домам і пляцам. Пасьля агледзін некалькіх аб'ектаў на Агульным Сходзе было пастаноўлена набыць маёмасьць за 22,500 даляраў на 25-й вуліцы, дзе неадкладна быў праведзены належны рамонт дому, уладжана капліца й адбываліся Багаслужбы, але ня

Працяг на 6-й бачынцы

КАЛЯДНАЕ АРХІПАСТЫРСКАЕ ПАСЛАНЬНЕ
Дастойнаму Сьвятарству й Усім Багалюбным Вернікам Народу Беларускага

...Цяпер нарадзіўся вам у месьце Давідавым Спасіцель, Каторы ёсьць Хрыстос Госпад. (Лук. 2–11)

Так, радасьць вялікая, нявымоўная сталася ўсім людзям: Хрыстос Бог і Спас наш нарадзіўся! І з гэтаю вялікаю радасьцю мы вітаем усіх Вас тымі словамі, якімі абвесьцілі Ангелы Божыя ўбогім пастушком у тую Сьвятую Ноч, што надыйшоў дзень спасеньня, „сяньня ў Віфлііеме нарадзіўся нам Спасіцель."

І хоць за 700 год наперад прарок Ісайя апавяшчаў: „Вось Дзева пачне ўва ўлоньні й народзіць Сына, і дадуць імя Яму: Эмануіл, што значыць з намі Бог!", аднак у гэтую Сьвятую Ноч нічога надзвычайнага людзі не прадбачвалі ў сваім жыцьці. Яны хадзілі, працавалі, прадавалі, куплялі, ды займаліся звычайнымі штодзённымі абавязкамі. А калі адзінкі, якія паходзілі з пабожных сем'яў, і чакалі на прыход Мэсыі, то большыня людзей не цікавілася гэтым пытаньнем.

Але вось раптам у малаведамай мясьціне, пасярод галіты, гора й бядоты Бог прадвечны, прыняўшы людзкое цела прыйшоў у сьвет, каб распачаць справу адкупленьня людзкога роду.

Ня ўсе прынялі Яго – Хрыста Спасіцеля. Аднак, як піша натхнёны Сьв. Эвангеліст Ян, „А тым, што прынялі Яго, веруючым ў імя Яго, дало яно сілу, дзяцьмі Божымі стацца, якія веруюць у Яго." (Ян 1,12)

Хрыстос прыйшоў у мір, каб спасьці ўсіх людзей, але ня ўсе скарысталі з Божага спасеньня. У сьв. пісьме гаворыцца, што Хрыстос нарадзіўся Вам, не Іраду, не няверуючым, а Вам, якія пакладаюць ўсю надзею на Бога й Яго мудрае кіраўніцтва Сьветам.

Доўга чакалі людзі на Мэсыю, І толькі, калі споўнілася поўня часу, Ен нарадзіўся ад Прачыстае Дзевы Марыі ў Віфлііеме. І вось ужо амаль прайшло 20 стагодзьдзяў ад таго часу, але й цяпер па ўсяму хрысьціянскаму сьвету ў часе Калядных Сьвят: у цэрквах, магазынах, урадавых установах, нават на вуліцах бачым сымвалічныя ясьлі – праобраз нараджэньня Хрыста.

А зь якою вялікаю радасьцю і любоўю сустракалі Сьвяты Вечар нашыя бацькі, дзяды й прадзеды! Мейсца на покуці пад іконамі ў хаце было прадназначана для куці – як мейсца для Народжанага Хрыста Госпада. Калі-ж у часе вячэры зьяўляўся ў хату падарожны, то ўважалі, што яго Бог паслаў і садзілі яго на пачэсным месцы. Бо-ж Апостал сказаў, што некаторыя людзі гасьцілі ў сябе Ангелаў (Аўрам Бога й двух Ангелаў).

Сваім нараджэньнем Госпад наш Ісус Хрыстос прынёс на зямлю й Сьвятло для ўсіх, каб яно заўсёды зьяла й ніколі не заходзіла. Сьвятло гэтае запачаткавала новую эру ў гісторыі сьвету, ёсьць пачаткам перамогі жыцьця над сьмерцю, Сьвятла над цемраю, дабра над злом, праз што заўсёды прыгадвае нам, аб Сьвятле Хрыстовым, нашая Сьвятая Царква „бо й няма іншага імя пад небам, дадзенага людзям, якім бы нам спасьціся"(Дз. IV, 12).

З такімі нашымі думкамі, разважаньнямі й пажаданьнямі сардэчна вітаем Вас, Улюбёныя Браты й Сёстры з вялікім і радасным Сьвятам Нараджэньня Хрыста й Новым 1977 Годам!

Няхай незямныя праменьні Сонца-Праўды асьвецяць і абагрэюць душы Вашыя да жыцьця ў Хрысьце й з Хрыстом – бо „хто ў Хрысьце, той новае стварэньне" (2, Кар. 8–17) – каб мы й далей непахісна выконвалі запаветы Сьвятое Беларускае Праваслаўнае Аўтакефальнае Царквы нашых Сьвяціцеляў і мучанікаў.

Новы 1977 Год няхай паблагасловіць Госпад наш Ісус Хрыстос паўнатою шчасьця, якога мы ўсе так жадаем, а якое палягае на аднаўленьні духа і выкананьні Запаветаў Божых. Такога шчасьця мы Вам жадаем і просім Бога каб Яго ўсёдзеючае багаславенства дапамагло нам у нашай працы, для дабра нашае Сьв. БАПЦарквы й усяго нашага Беларускага Народу!

Каляды, лета Божага 1976.

З ЛАСКІ БОЖАЕ
Пакорны ў Богу Мітрапаліт Андрэй
Пакорны ў Богу Архіепіскап Мікалай

25 Гадоў Жыцьця Парафіі БАПЦ ў Клівэлэнд

Сьвяткаваньне адбылося дня 23–24 кастрычніка сёлета. Для ўшанаваньня гэтых двух юбілейных датаў, на ўрачыстасьць былі запрошаны: Уладыка Мікалай з Таронта, а. Грыгоры Кістнэр з Ню Ёрку, а. Максім Таўпека з Дэтройту й некаторыя ўкраінскія сьвятары.

Увечары 23 кастрычніка 1976 была адпраўлена Вячэрня, а ў нядзелю 24 кастрычніка а гадзіне 10 рана, Саборная Архірэйская Багаслужба ў саслужэньні: Мітрапаліта Андрэя, Архіепіскапа Мікалая, а. Грыгора, а. Максіма, й Малебен Удзячнасьці з удзелам Прат. а. Хведара Коваленко з Украінскае царквы Сьв. Троіцы.

Ужо ў суботу прыехала на ўрачыстасьць некалькі парафіянаў з Таронта й з Дэтройту. У нядзелю наведала Багаслужбу шмат украінцаў з суседняе украінскае царквы, а таму царква была так перапоўнена, што ўсе не маглі зьмясьціцца ў царкве, каб супольна ўзьнесьці малітвы да Госпада Бога й Апякункі парафіі Сьв. Жыровіцкае Божае Маці. Усе прысутныя былі ачараваны прыгожым сьпевам хору пад кіраўніцтвам Сп. Уладзімера Літвінка, а як ведама, прыгожы сьпеў выклікае й малітоўны настрой вернікаў.

Глыбока-зьмястоўную казань у ангельскай мове сказаў а. Грыгор, а Уладыка Андрэй азнаёміў прысутных з гістарычным фактам зацьверджаньня Наваградзкае Мітраполіі Усяленскім Канстантынопальскім Патрыярхам.

Пасьля Багаслужбы ўсе прысутныя былі запрошаны ў Царкоўную залю на супольны абед.

Кіраўніком на абедзе быў Уладыка Мікалай. Першым прывітаў прысутных сын Маёра Кліўленду, Ралф Пэрк, які прынёс ад маёра прывітальную грамату. 21 кастрычніка аб нашай урачыстасьці ў англамоўный прэсе, „Кліўленд Прэс", была зьмешчана карэспадэнцыя й фотаздымка царквы з настаяцелям і дыяканам.

Даклад аб заснаваньні й жыцьці парафіі на працягу 25 год, прачытаў праф. А. Каханоўскі.

Уладыка Андрэй прачытаў прывітаньні: ад Сакратара Кансысторыі БАПЦ Пратаярэя В. Кендыша, ад Прат. Карпа Стар настаяцеля парафіі ў Дароты, ад Прат. М. Мігая з Таронто, ад Інж. Міколы Гарошка Старшыні Парафіяльнае Рады прыходу Сьв. Кірылы Тураўскага ў Брукліне, і ад Сп. Аўгена Лысюка Старшыні Парафіяльнае Рады Парафіі ў Гайлэнд Парку.

Асабіста прамаўлялі: Прат. Хведар Коваленко й Мітрафорны Прат. Сьцяпан Ганкевіч, ад імя Парафіяў Украінскае Праваслаўнае Царквы ў Кліўлендзе, архітэктар А. Назарэць, аўтар праекту царквы, Др. Язэп Сажыц ад імя Парафіі ў Дэтройце, Сп. Антон Шукелайць ад Галоўнае Управы БАЗА, Сп. Кастусь Акула ад Клюбу *Пагоня*, Спадары Кірка й Телеш ад імя Парафіі ў Таронто, Ніна Амброзі,якая вельмі ўдала прадэклямавала свой верш у форме прывітаньня і, наапошку, а. Грыгоры Кістнэр прамаўляў ў ангельскай мове, якога авацыйна прысутныя віталі.

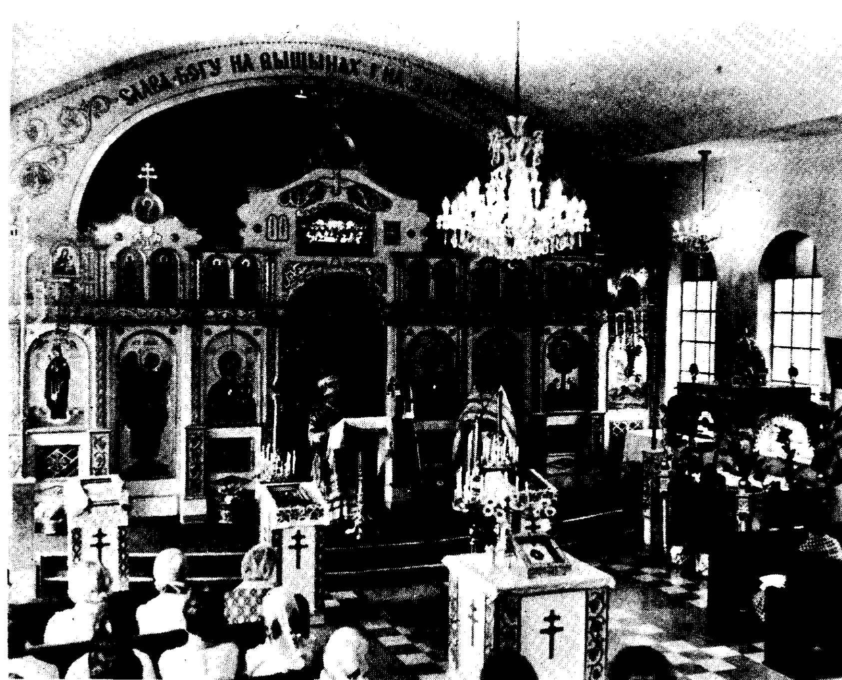

Катэдральны Сабор Жыровіцкай Божай Маці БАПЦ ў Клівэлэнд, Огаё

Закончылася афіцыйная частка малітваю *Дастойна Ёсьць*. Пасьля гэтага моладзь пад кіраўніцтвам Марыі Каваленка пратанцавала *Лявоніху* і *Крыжачок*. Жаночы ансамбль *Васількі* пад кіраўніцтвам Сп. Уладзімера Літвінка, прасьпеваў: *А ў полі вярба, Ручнікі...*, і *Ой і сеяла Ўльяніца лянок...*

ВЯСЁЛЫХ КАЛЯДАЎ
ды
Шчасьлівага Новага Году
вельмі дастойным Уладыкам, Мітрапаліту Андрэю і Архіяпіскапу Мікалаю, Царкоўнаму Кліру, усім парафіянам і парафіянкам Сьвятое БАПЦарквы, жадае
ПАРАФІЯЛЬНАЯ РАДА ПРЫХОДУ СВ. КІРЫЛЫ ТУРАЎСКАГА

Помнік Усім Ведамым і Няведамым Беларусам Пастаўлены у Аўстраліі

Думка й гутаркі пра пабудову беларускага *Помніка* ў Мэльбурне распачаліся ад часу набыцьця беларускага магільніку. Ведама, гутаркі замала – патрэбны чыны. Ініцыятарам аказалася Сястрыцтва пры Парафіі БАПЦарквы, каторае й прыступіла да зьдзейсьненьня ўспомненага праекту, зразумела, у паразуменьні з Настаяцелям Парафіі й Парафіяльнай Рады. Сястрыцтва не паскупілася з працаю ані высілкамі. Справа паступова, але упэўнена, ідзе наперад. Палагоджана справа месца для Помніка, плян, падпісаныя кантракты з майстрамі ды сабіраюцца сьродкі для аплаты коштаў. Надыйшоў доўга чаканы дзень; 27 га лістапада 1976 г. Суродзічы Мэльбурна й ваколіц, вялікай грамадой сабраліся на нештодзённую ўрачыстасьць – *Пасьвячаньне Помніка*. Надвор'е на гэты дзень выпала, нібы з Ласкі Божае, цудоўнае – ціха, цёпла, утульна. Перад Помнікам, закрытым белым палатном, Настаяцель прат. Аляксандар, сказаў прачулыя словы на тэму ўрачыстасьці. Стаіць „Ганаровая Варта": дзьве сяστры ў нацыянальнай вопратцы, тры маленькія дзяўчынкі, гэтаксама апранутыя ў нацыянальныя касьцюмы, трымаюць вянок з жывых бела-чырвона-белых красак, ды бела-чырвонай істужкай – колеры Беларускага Нацыянальнага Сьцягу. Сястра Тамара, паангельску, прывітала суродзічаў і гасьцей, ды падзякавала за прысутнасьць у сяньняшняй нязвычайнай падзеі.

Перад помнікам стаяць тры сьвятары: Настаяцель памесная БАП Царквы, прат. а. Кулакоўскі, а. Чараламбос – Кіпрскае Прав. Цар. і а. Малоты Эгіпскае Прав. Цар. Чатыры прыслужнікі апранутыя у прыгожыя сьціхарыкі, стаялі са сьвечкамі й кадзілам. Настаяцель, прачытаў надасланае Блажэнейшым Мітрапалітам Андрэям Архіпастырскае Благаславенства. Сёстры (ганаровая варта) адкрылі Помнік. На чорнай мармуровай дошцы высечана й залатымі літарамі напісана: „НА ВЕЧНЫ ЎСПАМІН СПАЧЫЛЫХ УСІХ ВЕДАМЫХ І НЯВЕДАМЫХ БЕЛАРУСАЎ", з другога боку, прыгожа аздобленага Ефрасінеўскага Крыжа, гэта самае па ангельску. Пад крыжам, па нагельску напісана: „Ахвяраваны праз беларусаў у Вікторыі."

Пачалася жалобная служба й пасьвячэньне Помніка. Прысутныя ў маліто ўным настроі выслухалі малітвы ў Царкоўна-Славянскай, Грэцкай і Арабскай мовах. Багаслужбу упрыгожваў мілагучнымі-жалобнымі напевамі добра сасьпяваны ўзмоцнены Царкоўны Хор, пад кіраўніцтвам нашага маладога рэгента Сп. Аўгеня. Перад „Вечная Памяць" дзяўчаткі якія трымалі, з бел-чырвона-белых красак Вянок, паклалі яго на ПОМНІК і пакланіўшыся адступілі некалькі крокаў назад.

Па заканчэньні службы ўсе суродзічы й госьці былі запрошаны на супольны пачастунак, прыгатаваны сястрыцтвам у скаўтскай залі, паблізу магільніка. У залі чакалі вялікія, абрусамі засланыя, з запаленымі сьвечкамі ды перапоўненымі ўмела прыгатаванымі стравамі, сталы. За „пачэсны" стол засядаюць госьці: духавенства, дырэктар магільніку, прадстаўнік арганізацыі „Добра Суседзкіх Суадносін" (гуд нейбор каўнсіл), сакратар „экумэнічнай службы", дырэктар Аўстралійскай Рады Цэркваў, Брыгадзер Арміі Збаўленьня (Солвэйшон Армы), з сужонкамі. Настаяцель прадставіў гасьцей. Пабагаславіў стол. Прысутныя адсьпявалі „Ойча Наш", ды прыступілі да спажываньня страваў. З прамовамі выступілі: Дырэктар Магільніку, Дырэктар Аўстр. Рады Цэркваў і іншыя. Сястра Кацярына падала падарак Дырэктару Магільніка й сужонцы ад імя Сястрыцтва. На заканчэньне сястра Анна зачытала зьмястоўны ліст, асьвятляючы справу пабудовы Помніка ад пачатку аж да цяперашняга мамэнту. Падзякавала ўсім хто спрычыніўся да асягненьня мэты, ды заклікала ўсіх, а перадусім жанчын і моладзь, да далейшай дапамогі ў справах якія будуць добрым прыкладам для нас і нашага наступнага пакаленьня. З прыемнасьцю трэба зазначыць, што падчас пасьвечаньня Помніка й пачастунку прысутнічала шмат моладзі – гэта-ж і ёсьць нашае асягненьня і надзея.

Помнік зроблены з чорнага й сівага граніту. Памер: 9 на 4 футы, вышыня 12 футаў. На Помніку надпісь:

НА ВЕЧНЫ ЎСПАМІН СПАЧЫЛЫХ УСІХ ВЕДАМЫХ І НЯВЕДАМЫХ БЕЛАРУСАЎ

IN EVERLASTING MEMORY OF ALL KNOWN AND UNKNOWN BYELORUSSIANS

DEDICATED BY BYELORUSSIANS OF VICTORIA

З НАШАГА ЖЫЦЬЦЯ

Слуцкае Паўстаньне ў Нью Ёрку

У нядзелю, 5га сьнежня сёлета, у Царкоўна-Грамадзкім Цэнтры, на Атлантык Эвэню ў Нью Ёрку адбылося сьвяткаваньне Дня Беларускіх Гэрояў.

Пасьля ўрачыстай Божай Службы й Паніхіды па палеглых Гэроях а. Рыгор сказаў прыгожую пропаведзь прысьвечаную памяці загінуўшых.

А 2-ой гадзіне ў царкоўнай салі адбылася акадэмія. Прыгожы даклад на тэму ДНЯ ГЭРОЯЎ зрабіў Прафэсар Антон Адамовіч.

Мастацкая Выстаўка ў Нью Ёрку

Стараньнямі Старшыні БІНІМ, Доктарам Вітаўтам Тумашам, была зарганізавана й 28-га лістапада г.г. адчынена выстаўка жывапісу, графікі й твораў царкоўнага мастацтва. Важна зацеміць што некулькі йконаў, напісаных вядомым беларускім майстрам Сп. М. Саўкам–Міхальскім, былі выканаxы не алеям, а старой тэхнікай – тэмпэрай.

14–я Сэсыя Рады БНР

У суботу 27-га лістапада сёлета, у будынках Пётры Крэчэўскага, адбылася 14-я Сэсыя Рады БНР. На Старшыню Рады быў перавыбрпны Др. В. Жук-Грышкевіч.

Арганізацыя Парафіі ў Клівэлэндзе

Працяг з 4-й бачынкі

больш 2-х год, бо з кожным днём павялічваўся лік парафіянаў, а таму паўстала новая ідэя пабудаваць новую царкву на набытым пляцу.

Праект гэты на Агульным Сходзе 20-га красавіка 1958 г. быў прыняты. Даручана Парафіяльнай Радзе знайсьці архітэктара, зацьвердзіць плян і распачаць будову. Належыць тут адзначыць, што вялікую ролю пры афармленьні тэхнічнае і фізычнае працы належыць прызнаць Старшыні Рады Сп. М. Гумену і скарбніку Сп. М. Ягаўдзіку, якія маючы практыку з рэлігійнае працы ў Англіі з запалам далучыліся да будовы новае сьвятыні.

Чацьвертага ліпеня 1959 г. Настаяцель прат. М. Макарэвіч у саслужэньні прат. Калістрата, хору і рэгента Кіслага пасьвяціў кутавы камень пад будову царквы й будова пачалася.

Кіраваў будоваю архітэктар А. Назарэц, Парафіяльная Рада й будаўляны камітэт: Калоша, Стрэчань і Семенчук. Бальшыню працы парафіяне выканалі самі. Трэцяга верасьня 1960 г. Арх. Васіль у асысьце настаяцеля парафіі а. Яўхіма, а. М. Мацукевіча й пратадыякана Калістрата пасьвяціў царкву. Урачыстасьць пасьвячэньня адбылася ў часе „Сустрэчы Беларусаў", а таму прысутнічала шмат людзей з Амэрыкі й Канады. Царква ўнутры была яшчэ не закончана, а таму яшчэ на працягу некалькіх год праводзілася ўдасканаленьне: набываліся Іконы, інвэнтар, пазалочаньне рэчаў і ўсё новае неабходнае для Багаслужбы. Шмат рэчаў набыта дзякуючы ахвярнасьці вернікаў і арганізацыяў. Да найбольш ахвярных належаць: Сп. Ян Скабелін, які закупіў рэчаў на 12,567 даляраў, фірма Лук'ян Мэтал ахвяравала 2,500 даляраў, Жаночае Згуртаваньне – 2,600 дал., і Арганізацыя Моладзі – 1,159.95 дал.

Цяпер Царква зьяўляецца Катэдральным Саборам, а яе настаяцелям ёсьць Уладыка Андрэй што робіць для парафіі асабліва гонар. Вялікую ролю ў жыцьці парафіі меў і мае царкоўны хор, якім кіравалі здольныя рэгенты як М. Куліковіч, К. Кіслы, а цяпер У. Літвінко. Сёмага студзеня 1969 г., на запросіны мэра гораду, царкоўны хор сьпяваў калядныя песьні ў Сіты Гол.

Праца парафіі цячэ ціхім нармальным жыцьцём, як наш спакойны Нёман. Толькі часам, калі наляцяць злыя вятры, узбураць яго хвалямі, ускаламуцяць чыстую ваду, ён папеніцца, пашуміць, а калі муць асядзе на дно, зноў цячэ ціха. Але ў гэтай ціхай плыні штодзённага парафіяльнага жыцьця перахоўваецца багатае, зьместоўнае й глыбокае духоўна-грамадзкае жыцьцё з сваімі патрэбамі, праблемамі й радасьцямі.

У першую чаргу, гэта жыцьцё духоўнае, дзеля чаго й існуе царква. Адбываюцца рэгулярныя Багаслужбы, трэбы, а галоўнае навука ў казаньнях настаяцеля. Апрача гэтага: навука Закону Божага, Пастырска-Рэгенскія курсы якія існавалі ў 1961–63/64 гг., выдавецтва Бюлетэню, нотаў, сьвецкіх песень, перавыданьне „Гісторыі Новага Запавету", Калядныя і Вялікодныя прывітаньні для Япіскапаў і вернікаў ды арганізацыяў. Працавала суботняя школа пры парафіі ў 1962–1971 гг. у якой выкладалася 6 прадметаў. Было 4 клясы й вучыла 8 настаўнікаў. Адбываліся імпрэзы й рэфэраты.

Кожнага году ладзілася Калядная ялінка для дзяцей, банкет для царкоўнага хору, Парафіяльнае сьвята, Дзень Удзячнасьці, Дзень Маці, рэфэраты на рэлігійныя сьвяты як: Купальле, Юрыя, Каляды, Дажынкі, з гісторыі БАПЦарквы, ды іншыя. Амаль усе імпрэзы адбываліся з выступам сьпявачкі-дэкляматаркі Іры Сьмірноў-Каляды пад акампанімэнт У. Літвінка.

Парафія мела й мае сувязь зь іншымі парафіямі, урадавымі чыньнікамі й культурна-грамадзкімі інстытуцыямі. Найбольш цеснае су-

Працяг на 8-й бачынцы

АЛЕКСАНДАР ЦЬВІКЕВІЧ

А. Саковіч

Менск. Дваццатыя гады. Гады вялікіх спадзяваньняў, гады ілюзіяў. Тады шмат хто паверыў, што ў Менску шырака разгарнула свае крыльлі адроджаная Беларусь, што Менск становіцца цэнтрам беларускае нацыянальнае працы. На сваю бяду паверыў гэтаму й др. Аляксандар Цьвікевіч. З свае волі ў 1926 годзе ён, разам з сваёй сям'ёю, вярнуўся з эміграцыі.

У тую пару я была студэнткаю Беларускага Дзяржаўнага Унівэрсытэту. Ад старэйшых ведала, якую выдатную ролю адыграў А. Цьвікевіч на Першым Усебеларускім Кангрэсе, будучы старшынёю рэзалюцыйнае камісіі, а пазьней ува Урадах БНР. Ведала пра ягоную дыпляматычную дзейнасьць, разам з С. Рак-Міхайлоўскім, на Мірнай канфэрэнцыі ў Берасьці, а таксама з праф. М. Доўнар-Запольскім у Кіеве – сталіцы Украінскай Народнай Рэспублікі (1918 г.). Ведала пра ягоныя працы з Гісторыі Беларусі й публікацыі. Аднаго ня ведала: пра палітычную памылку, якую ён дапусьціў на Бэрлінскай канфэрэнцыі 15-га кастрычніка 1925 г., падпісаўшыся пад „пастановаю" аб спыненьні дзейнасьці Ўраду БНР.

Менск спаткаў А. Цьвікевіча ветла. Яно й не магло быць інакай. У асяродзьдзі беларускае інтэлектуальнае эліты, да якой належыў А. Цьвікевіч і сярод якой меў блізкіх добрых сяброў (др. П. Трамповіч, праф. М. Доўнар-Запольскі, др. Я. Серада, Я. Купала, А. Смоліч, Я. Лёсік і шмат іншых) пераважаў настрой аптымістычны. Насьцярожанасьць, недавер, пакінутыя бальшавікамі пасьля галодных крывавых гадоў ваеннага камунізму нібы прытупіліся. Праўдзіва пачуцьці бальшыні беларускае грамады ў той час выказаў Я. Купала ў сваёй паэме „Безназоўнае":

Нібы пчолы ў соты зь мёдам
Да свайго вульля,
Мы вяртаемся дадому,
Як адна сям'я.

На сход сходзімся і лічым,
Ці усе прыйшлі,
Хто спазьніўся – прыйсьці клічам
Да сваёй зямлі.

У першы-ж год па звароце з Эміграцыі А. Цьвікевіч выявіў усю сілу сваіх здольнасьцяў і таленту. Галоўным чынам у Інстытуце Беларускае Культуры канцэнтравалася ягоная навукова-грамадзкая праца. Ужо ў 1926 годзе Навуковая Рада Інбелкульту выбрала яго навуковым сакратаром Інстытуту. У лістападзе таго самага году, на Акадэмічнай канфэрэнцыі па рэформе беларускага правапісу й азбукі, у ганаровы прэзыдыюм ад Інбелкульту ўваходзіў А. Цьвікевіч. Ён-жа вітаў канфэрэнцыю ад імя Беларускага Таварыства Культурнае Сувязі з заграніцаю. Хутка ягоныя гістарычныя дасьледаваньні пачалі публікавацца ў час. *Полымя.* Такія працы, як „"Западно-русская школа" і яе прадстаўнікі", „Характарыстыка становішча Беларусі ў 80–90 гг.", мелі глыбокі арыгінальны зьмест і чыталіся зь вялікай цікавасьцю. Зь нязменшай цікавасьцю слухаліся й ягоныя навуковыя даклады ў Інбелкульце, а ад 1929 году – у Беларускай Акадэміі Навук.

Я пазнаёмілася з А. Цьвікевічам і ягонай жонкаю хутка пасьля іхнага прыезду ў Менск. Потым бачыла іх зрэдку ў доме маёй старэйшай сястры, у тэатры ці на канцэртах. Але бліжэй пазнала ўсю іхную сям'ю ўлетку 1929 году, калі Цьвікевічы й мае сваякі, Грамыкі, нанялі пад Менскам у суседзтве дачы. Тады на дачы спаткалася я з Л. Зайцам і У. Пракулевічам, якія вярнуліся з эміграцыі разам з А. Цьвікевічам.

Ня памятую, як звалася месца, дзе былі дачы, але рэдкае харство краявіду й сёньня стаіць жывым у вачох. Бачу чатыры хутары, раскінутыя недалёка адзін ад аднаго на зялёным узгор'і. Ніжэй – зялёны поплаў і вузкую з чыстай празрыстай вадою рэчку, а за ёю раскошны хваёвы лес. На вышэйшай частцы узгор'я стаяла хата, у якой жыў Лявон Заяц зь сям'ёю. Крыху ніжэй і бліжэй да рэчкі дачу мелі Грамыкі, а праз масток ад іх, на другім беразе рэчкі, жылі сем'і Лойкаў і Цьвікевічаў. У іх хата была вялікая, стаяла ў садзе й мела тэрасу. На гэтай тэрасе Цьвікевічавы дзеці ладзілі хатнія спэктаклі й паказы. На адным із спэктакляў, дзесь у чэрвені месяцы, прысутнічала я. Былі на ім і У. Пракулевіч з жонкаю, якія ў тым часе гасьцілі ў Зайцаў.

Таго лета я блізка два месяцы падарожнічала па Каўказу. Вярнулася ў Менск у другой палове жніўня Разам із сваёй сярэдняй сястрой, Валянтынай, надумаліся мы зьезьдзіць на дачу Грамыкаў. Спалучэньне дачы з горадам было ня зь лепшых: частку дарогі трэба было ехаць аўтобусам, а частку йсьці пехатою праз лес.

Прыйшлі мы на аўтобусную стаянку а гадзіне 4-ій папаўдні. Там спаткалі А. Цьвікевіча й Міхася Лойку. М. Лойка ў той час быў дырэктарам рабфаку пры Беларускім Дзяржаўным Унівэрсытэце, а я на рабфаку працавала кансультанткай у габінэце мовы й літаратуры.

Жадаючых ехаць сабраўся добры натоўп людзей. Аўтобус адзін. Толькі ён падкаціў, цёткі й дзядзькі з торбамі, кошыкамі, куфрамі кінуліся да ягоных дзьвярэй. Спаборнічаць зь імі ніхто з нас не адважыўся. Мы праціснуліся ў аўтобус апошнімі. Ніводнага вольнага месца, не засталося. Давялося стаяць. Мы зь сястрою ня везьлі рэчаў з сабою, але мужчыны мелі пакункі й валізы. Яны паставілі валізы збоку ў праходзе. Прапанавалі мне й сястры сесьці на іх. Самі засталіся стаяць з пакункамі ў руках. Дарога была бітая. Нас моцна трэсла й падкідала. Каб мужчынам зручней было трымацца стоячы, мы пабралі іхныя пакункі сабе на калены. У вадным пакунку, што вёз А. Цьвікевіч, сьвяціліся раньнія духмяныя ігрушы. Я пазайздросьціла яму. Шчыра шкадавала, што не падумала купіць сваім малым пляменьнікам, а вязу толькі цукеркі. А. Цьвікевіч казаў, што ўбачыў гэтыя ігрушы ў апошнюю хвіліну ў прыватнай крамцы, калі сьпяшаўся на аўтобус. Запакаваць іх як сьлед у дарогу ўжо не пасьпеў.

У аўтобусе душыла гарачыня. Мне хацелася піць. М. Лойка жартаваў, што ён ніколі не даверыў-бы мне ігрушаў, а А. Цьвікевіч ветліва прапанаваў зьесьці ігрушу, каб прагнаць смагу. Я падзякавала, але адмовілася. Калі выйшлі з аўтабуса, мы былі радыя пасьля млоснае задухі на поўныя грудзі ўдыхаць чыстае лясное паветра. Сонца ўжо стаяла нізка над лесам. Ад яго ружавелі белыя хмаркі й сіняе неба.

– Заўтра будзе вецер, – глянуўшы на захад, сказаў А. Цьвікевіч, – добрае надвор'е для запуска зьмея ў неба.

На мужчынаў чакаў гаспадар іхнае дачы з канём. Яны паклалі свае валізы й пакункі на воз. Прапанавалі й нам зь сястрою сесьці ехаць. Але прыемней здавалася прайсьціся на пяхоту, чымся трэсьціся ізноў, як у аўтобусе. Да таго-ж конь выглядаў старым, ледзь цягнуў воз і без седакоў.

Я пайшла побач з А. Цьвікевічам. Пахвалілася яму, што люблю хадзіць: гэтым летам вандравала па Каўказу, а прошлым – з археалягічнай экспэдыцыяй па Гомельшчыне, Магілёўшчыне й Аршаншчыне. Каўказам А. Цьвікевіч не зацікавіўся, а пра экспэдыцыю распытваў. Пытаўся ў мяне пра нашых гісторыкаў, якія таксама бралі ўдзел у экспэдыцыі. Выказаў жаль, што мы, гадунцы савецкіх школаў, недастаткова ведаем лацінскую мову. Ён уважаў, што для гісторыкаў яна неабходная.

Мы яшчэ сядзелі з Грамыкамі на тэрасе за вячэраю, калі А. Цьвікевіч з сваімі дзецьмі й старэйшым Лойкавым хлапчуком прайшлі міма нас. Яны несьлі кошыкі й сухое гальлё. Зьбіраліся з-пад карчоў у рацэ на агонь лавіць ракаў. Швагар пажартаваў, каб ня мінулі нас, калі будуць ісьці назад, падзяліліся ўловам. Штось ня было чутно пазьней пра багаты ўлоў. Затое помніцца радасны гоман дзяцей і вогнішча ў цемені начы над рэчкаю.

Таго вечару мы з Грамыкамі пайшлі прайсьціся праз масток. Завіталі на тэрасу да Цьвікевічаў. Там былі й Лойкі. Жонка А. Цьвікевіча, Зіна, скардзілася, што ігрушы не давезьліся да дачы, падобна, параскідаліся з пакунка ці вываліліся з воза на дарогу. А. Лойка запэўняў яе, што ў аўтобусе мяне мучыла смага, і гэта я, карыстаючыся спагадаю А. Цьвікевіча, паела ўсе ігрушы. Пасьля лоўлі ракаў прыйшоў на тэрасу пасядзець разам з усімі А. Цьвікевіч. І ён не запярэчыў М. Лойку. Я прабавала бараніцца, а ўсе толькі рагаталі.

На дачы нярэдка можна было бачыць Л. Зайца з вудаю над рэчкай, М. Грамыку – з сшыткам і алавіком пад хвояй у лесе, А. Цьвікевіча – зь дзецьмі. А. Цьвікевіч заўсёды ўмеў штось цікавае зрабіць для іх. Так, на другі дзень ён зьмайстраваў вялікага белага зьмея. Глядзець, як будзе лётаць зьмей, на лузе сабраліся ўсе малыя й некаторыя з дарослых.

Дзень выдаўся надзвычайны. Навокала ўсё зіхацела ў сонцы. Дзьмуў сьвежы ветрык. А. Цьвікевіч, высокі, зграбны, стаяў у цэнтры сярод дзяцей. Ягоныя кароткa падстрыжаныя чорныя валасы на ілбу раскідаў вецер. Ён тлумачыў старэйшым хлапчукам, як трэба запускаць зьмея, а тады прадэманстраваў ім. Пабег. Беглі побач яго, задраўшы ўгору галовы, хлапчукі; а зьмей з даўгім хвастом узьнімаўся вышэй і вышэй, пакуль не зрабіўся зусім маленькім, нібы белы птах у сінім

Працяг на 8-й бачынцы

НОВЫ АГАСВЭР

В. Вальтэр

Ідзі!.. і ты ідзеш жыцьцю усяму адданы,
Ідзі!.. ты чуеш нейкі голас у імгле.
І ты ідзеш... хай сэрца поўняць раны,–
Хай кроў твая на змучаным чале...
Ты усё ідзеш... меняюцца так годы,
Дарогі новыя звіваюцца змяёй,–
Мігаюць вёскі, месты і народы,
І камені ляцяць з гары тваёй!
А ты ідзеш... твой шлях, як Агрaсвэра,
Блукаць па съвету з сумам у грудзёх,–
Ідзі... ідзі!.. німа пакуце меры,
Німа, німа канцоў тваіх дарог!..
І ты ідзеш... ты новы сымвал веры
Ствараеш з слёз, з разбітых старых вер,–
Ідзеш далей, ідзеш у шуканьнях веры,
Ты – эмігрант, – ты – вечны Агасвэр.

В. Вальтэр, аўтар вершу *Новы Арасвэр*, паходзіў зь Дзьвіншчыны. Вышэйшую асьвету здабыў у Празе Чэскай (1921–1925) на факультэце будаўніцтва. Выдатны матэматык. В. Вальтэра найбольш цікавілі дакладныя навукі. Апрача гэтага ён меў шырокія веды з галіны грамадазнаўства, метафізыкі й палітыкі. Пісаў. Яшчэ будучы студэнтам палітэхнікі Вальтэр прыгатаваў да друку зборнік вершаў, але выдаць друкам сваю працу ў Празе Чэскай яму не ўдалося з прычыны сур'ёзнай хваробы лёгкіх (сухотаў).

Ягоныя вершы друкаваліся на балонках беларускай пэрыядычнай прэсы. *Новы Агасвэр* Пётра Крэчыўскі зьмясьціў у сваім зборніку „Замежная Беларусь" (Кніга Першая 1926 г.).

Сюжэт вершу: Легендарны „Вечны Жыд", які на пачатку Новай Эры згубіў сваю Бацькаўшчыну, ды змушаны блукаць па цэлым сьвеце. Аўтар *Новага Агасвэра* параўноўвае лёс беларускага эмігранта да лёсу *Новага Агасвэра.*

Зьвяртаючыся да беларускага эмігранта В. Вальтэр кажа: „Твой шлях як Агасвэра", блукаць па сьвеце ў пошуках лепшай долі для свайго народу. В. Вальтэр верыць, што беларускі народ будзе цярпець так доўга й так моцна, пакуль ня знойдзе самога сябе. Толькі вялікая сіла веры, веры ў свае собскія сілы вызваліць беларускі народ зь няволі.

В. Вальтэр

М. Харошка

Александар Цьвікевіч

Працяг з 7-й бачынкі

небе. Пасьля бацькі вучыўся запускаць зьмея дзесяцігадовы сын, Віктар.

У Цьвікевічаў было чатырох дзяцей: Тацяна, Віктар, Вадзім і прыяцелька маіх малых пляменьніц Мума (Марыя). Вадзім, вельмі падобны да свайго бацькі, маладзейшы ад Віктара на год-паўтара, у 1928 г. памёр ад маланкавай шкарлятыны. Цьвікевічы цяжка перажывалі гэтую сьмерць. Улетку 1930 г. на іхную сям'ю зваліліся новая трагэдыя: арышт А. Цьвікевіча.

Аднойчы жонка А. Цьвікевіча расказала нам пра ноч вобыску й арышта. Яны, як і большасьць іншых беларусаў, былі падрыхтаваныя, што арышт іх ня міне. Чакалі яго з дня на дзень. Калі да іх прыйшлі афіцэры ГПУ, яны разбудзілі дзяцей. Разам з дзецьмі селі на канапу. Наглядалі моўчкі, як у шуфлядах пісьмовага стала рыліся два агэнты. Праз рашчыненыя дзьверы ў спальню відаць быў трэці: ён ператрасаў пасьцелі на ложках. Ніхто не размаўляў. Панавала напружаная цішa. Толькі час ад часу шорхалася аб падлогу адкінутая ўбок папера ці кніжка. І раптам А. Цьвікевіч сказаў сыну:

– Глядзі, Віктар, і памятай. Усё жыцьцё памятай.

Сказаў голасна, выразна й рукою паказаў на агэнтаў. Тыя ў зьдзіўленьні ўзьнялі галовы.

Тады за кратамі ГПУ апынулася шмат лепшых розумаў навуковае й грамадзкае Беларусі, таксама – лепшае моладзі. Дзень-у-дзень афіцыйная прэса асуджала, пагражала й старалася пераканаць, што зьняволеныя беларусы – „злосныя шкоднікі" й заслугоўваюць на вышэйшую меру пакараньня – расстрэл.

Былі гэтыя абвінавачваньні рэальнымі?

Год перад тым амаль дакладна тыя-ж самыя абвінавачваньні сыпаліся на галовы ўкраінцаў. І там адбыўся працэс пад назваю „Саюз Вызваленьня Украіны". Мы чыталі шмат пра „ўкраінскіх шкоднікаў", „шпіёнаў" якія „зрадзілі свайму народу", „за грошы прадавалі родную краіну"... Чыталі й ня верылі. У кожным разе ў Менску сярод тых, каго я ведала, ніхто ня верыў. І цяпер ніхто ні на хвіліну не дапушчаў думкі, што нашыя арыштаваныя маглі зрадзіць свайму народу.

На зьмену лета й восені, поўных эмацыянальнай напружанасьці й трывогі, прыйшла зіма. Сьнег пакрыў горад. На Сьвіслачы цяжкім пластом лёг лёд. Дні сталі кароткімі, ночы даўгімі. У цішы ночы страшнейшымі, чымся ўдзень, здаваліся фантастычныя абвінавачваньні... гублялася надзея. Нямала пралілі сьлёзаў у тыя ночы жонкі зьняволеных.

Аднойчы ў пакоі ГПУ, адкуль прымалі перадачы для арыштаваных, я спаткала З. Цьвікевіч. Ейную перадачу ня прынялі. Выкінулі назад з вакенца кошык з харчамі ды яшчэ й насварыліся, каб не замінала ім з пытаньнямі, а хутчэй звольніла месца ля вакенца. Яна заплакала й адыйшла. Іншыя кабеты пачалі яе суцяшаць, хоць і ў іх саміх на тварах адбівалася ня меншае хваляваньне, чымся ў З. Цьвікевіч. Кожная з іх ведала, што заўтра могуць ня ўзяць перадачы й у яе.

Таго дня я з З. Цьвікевіч разам ішла частку дарогі дадому. Яна болей ня плакала. Ішла па вуліцы, як заўсёды, прыгожая, спакойная, з высока ўзьнятай галавой. Казала:

– Мне сорамна, што нэрвы ня вытрымалі. Гэта-ж толькі пацеха для ГПУ. Жонка ў сьлязах – яны могуць гэта выкарыстаць... Я не павінна была плакаць перад імі. І ніколі не заплачу.

І гэта было праўдай. Некалькі разоў пасьля таго, шмат часьцей як у іншых, у яе ня бралі перадачы для мужа. Але ніколі болей яна не заплакала перад службоўцамі ГПУ. Ейныя ясныя блакітныя вочы заставаліся сухімі, зімнымі.

У асяродзьдзі сем'яў арыштаваных ня раз задумваліся, чаму так блага абыходзяцца з жонкаю А. Цьвікевіча, ня прымаюць для яго ні запісак, ні перадачаў. Адказ на гэта мы атрымалі шмат пазьней, калі блізкія нам людзі апынуліся паза сьценамі ГПУ, на выгнаньні.

ГПУ прабавала змусіць А. Цьвікевіча згадзіцца на ролю кіраўніка няіснуючай арганізацыі „Саюз Вызваленьня Беларусі". Наткнулася на цьвёрды супраціў. Паводля расказаў ягоных сяброў, ён ня толькі бараніўся, ён дыскутаваў зь сьледчымі: „Калі я згаджуся з вамі, узьвяду паклёп на сябе й на сваіх сяброў, каму гэта дапаможа? Беларусам? Я – беларус, я– нацыяналіст, я ніколі ні перад кім не хаваўся з гэтым. Павінен я прызнаць сябе вінаватым у тым, што люблю свой край, свой народ? Зганіць, згадзіцца назваць шкодным усё тое, што мы рабілі, што робіць у сябе й да чаго імкнецца кожны цывілізаваны народ у сьвеце?.."

У момант крызысу А. Цьвікевіч выявіў сябе чалавекам моцным, непахісным. І тое, што ў Беларусі ГПУ ня здолела падрыхтаваць судовага працэсу „Саюз Вызваленьня Беларусі", вялікая заслуга й А. Цьвікевіча.

Клівэлэнд

АРГАНІЗАЦЫЯ Й ДЗЕЙНАСЬЦЬ ПАРАФІІ

Працяг з 6-й бачынкі

працоўніцтва існуе з Украінскаю й Сэрбскаю Цэрквамі.

Вялікі гонар быў зроблены нашай царкве 18-га ліпеня 1968 г., калі наш настаяцель, Уладыка Андрэй, быў запрошаны прачытаць малітву на агульна-нацыянальным мітынгу Паняволеных Народаў на „Паблік Сквэр".

Амаль кожны год заклікаюцца рэпартэры, робіцца фота царквы,й падаюцца абвесткі ў англамоўную прэсу пра сьвяточныя Багаслужбы й імпрэзы.

У гэтым рэпартэжы німа магчымасьці намаляваць поўны абраз 25-ці гадовага жыцьця парафіі, аднак трэба зазначыць, што ў гэтым шматбаковым жыцьці бралі ўдзел, больш менш, раней ці пазьней, блізу ўсе парафіяне.

Мінула 25 год!

За гэты час мы прайшлі дарогу ад невялікай парафіі, у чужым будынку да ўласнае, хоць і невялікае, але прыгожае Мітрапалічае Катэдры, якая сталася важнейшым рэлігійным і нацыянальна-грамадзкім асяродкам гуртаваньня Беларусаў у Клівэлендзе.

Жыцьцё не стаіць на мейсцы. Яно йдзе наперад па шляху, які дыктуе нам Бог. Што чакае парафію заўтра? Прадказаць гэта й прадбачыць мы ня можам. Мы можам толькі верыць у лепшае, верыць, што нашая царква й надалей будзе жыць і разьвівацца.

Зарука гэтаму – найперш наш настаяцель, Уладыка Андрэй. Не зважаючы ўвагі на свой век і стан здароўя, на абавязкі галавы царквы, ён дзейны й руплівы – знаходзіць сілы й час на духоўнае акармленьне парафіі, на кантакты зь сьвятарамі іншых цэркваў, на адведзіны хворых парафіянаў у шпіталях і розныя іншыя справы.

Зарукаю гэтаму – і самі парафіяне. Іхняя рэдкая ахвярнасьць, як грашовая, так і ў працы. Хоць паасобныя сябры гэтай жывой і дружнай сям'і з рознымі поглядамі, характарамі, з рознай ацэнай запраўднасьці, выказваюць часам нібыта супярэчныя думкі, але для агульнага дабра парафіі заўсёды верх бярэ добразычлівасьць, разважнасьць, шчодрасьць, а таму ўсялякія перашкоды перамагаюцца.

Як ужо была выказана паралель жыцьця парафіі да нашага Беларускага Нёману: дык няхай-жа Нёман нясе й далей сваю чыстую ярданскую ваду ў мора гісторыі Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы.

Зьмест гэтага артыкулу ўзяты, ў скарочаньні, з рэфэрату Сп. Праф. Аўгеня Каханоўскага, які ён прачытаў 24 кастрычніка, ў дзень сьвяткаваньня 25-ых угодкаў ад заснаваньня Парафіі Жыровіцкай Божай Маці ў Клівэлендзе.

Рэдакцыя

ЗАПРОСІНЫ

У нядзелю, 9-га студзеня 1977-га г. Парафія Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы ў Брукліне ладзіць вялікі Калядны абед на які ветліва запрашае ўсіх парафіянаў, іхніх знаёмых ды ўсіх беларусаў Вялікага Ню Ёрку.

Урачыстая Божая Служба пачнецца, а гадзіне 10-ай раніцы ў Катэдральным Саборы й будзе ачолена Прот. Васілём Кэндышам ў саслужэньні а. Рыгора Кістнэра, новага сьвятара нашай Парафіі.

Прат. Васіль Кэндыш, Настаяцель Парафіі
Айцец Рыгор Кістнэр
Парафіяльная Рада

THE ANGLO–BYELORUSSIAN SOCIETY
Presents

LECTURE COURSE ON BYELORUSSIAN CULTURE

The eleventh annual course of lectures on Byelorussian history, literature and art has been organized by the Society for the 1976–1977 academic year. The course is open to all members of the public. Lectures will be held on Thursday evenings at The Francis Skaryna Byelorussian Library, 37 Holden Road, London, N.12. The program includes:

January 27 – 'Aspects of Byelorussian paleography' Rev. A. Nadson *(Francis Skaryna Byelorussian Library)*

February 24 – 'Byelorussian influences on Russian 17th century architecture'. Dr. Lindsey Hughes *(University of Reading)*

April 21 – 'Byelorussian orthography in the 20th century'. Peter Mayo *(University of Sheffield)*

May 19 – 'Language policy in Soviet Byelorussia'. James Dingley *(University of Reading)*

June 16 – 'Polack-land in the 16th century'. Dr. Richard A. French *(University College)*

Hon. John Jolliffe, Chairman